25. 3. 2019

ID: 109069

Náhrada škody

Nelze dovozovat porušení prevenční povinnosti jen z toho, že žalobce (obchodník s automobily) vozidlo, k němuž uzavřel smlouvu o smlouvě budoucí, nadále využívá odpovídajícím způsobem ke své podnikatelské činnosti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 3156/2017-209, ze dne 29.11.2018)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně: Hošek Motor a. s., B., zastoupená JUDr. V.B., advokátem se sídlem B., proti žalovanému: M. H., narozen XY, bytem XY, zastoupený Mgr. A.K., advokátem se sídlem B., o 423.630 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 236 C 98/2011, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 8. 2. 2017, č. j. 44 Co 464/2015-183, tak, že rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 8. 2. 2017, č. j. 44 Co 464/2015-183, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 8. 4. 2015, č. j. 236 C 98/2011-133, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni 423.630 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 2. 6. 2009 žalující obchodní společnost jako budoucí prodávající uzavřela smlouvu o smlouvě budoucí s J. L. s tím, že smlouva o prodeji jejího vozu měla být uzavřena nejpozději do 30. 9. 2009 za kupní cenu 1.953.000 Kč; v bodě IV. odst. 2 smlouvy o smlouvě budoucí bylo ujednáno, že k zániku smlouvy dojde v případě zničení či poškození předmětu smlouvy, např. havárie. Při dopravní nehodě dne 13. 6. 2009 žalovaný přejel svým vozidlem do protisměrné části vozovky a čelně se střetl s protijedoucím vozidlem žalobkyně, které řídila předsedkyně představenstva A. U. cestou na předváděcí akci. Vůz byl opraven, žalobkyně jej nicméně již nemohla prodat podle smlouvy o smlouvě budoucí a dne 1. 2. 2010 jej prodala jinému zájemci za 1.430.000 Kč. Pojistitel odpovědnosti žalovaného uhradil žalobkyni částku odpovídající nákladům opravy vozidla, odtahu vozidla a „znehodnocení vozidla oproti stavu před opravou“ v celkové výši 801.682 Kč, avšak rozdíl mezi cenou z nerealizovaného prodeje, tj. 1.953.000 Kč, a dosaženou kupní cenou, který žalobkyně učinila předmětem řízení, nepovažoval za reálný a prokázaný ušlý zisk. Městský soud v Brně dospěl k závěru, že žaloba je důvodná. Žalovaný porušil povinnosti silničního provozu a způsobil dopravní nehodu, v důsledku čehož došlo k zániku smlouvy o smlouvě budoucí kupní. Proto nebyl vůz prodán za smluvenou cenu, nýbrž za cenu nižší; rozdíl mezi uvedenými částkami činí 523.000 Kč, avšak je třeba od něj odečíst DPH ve výši 99.370 Kč (v této části došlo ke zpětvzetí žaloby). Městský soud v Brně uzavřel, že žalobkyni ušel zisk ve výši 423.630 Kč.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 8. 2. 2017, č. j. 44 Co 464/2015-183, rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že žalobkyně porušila prevenční povinnost (§ 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, dále též jen „obč. zák.“) tím, že vědoma si smluvního ujednání o zániku smlouvy při zničení nebo poškození vozidla, nezdržela se čehokoliv, co by mohlo v tomto ohledu vést k takovému důsledku. Vůz proto neměla vůbec provozovat na pozemních komunikacích, a to s ohledem na zvýšenou míru nebezpečí s tím spojenou; pokud tak učinila, nese si vzniklou újmu sama. Kromě toho žalovaný nebyl stranou smlouvy o smlouvě budoucí, nemohl proto dohlédnout následek v podobě ušlého zisku (teorie dohlédnutelnosti kauzálního nexu), neboť nemohl předpokládat, že s ním žalobkyně krátce předtím uskutečnila

„ziskový“ právní úkon. Zaviněné porušení právní povinnosti (pravidel silničního provozu) „dostačuje“ jen na odpovědnost za skutečnou škodu. Smlouva o smlouvě budoucí není pak důkazem ušlého zisku, ale jen možností žalobkyně ho reálně a s nejvyšší pravděpodobností očekávat, přičemž prodej vozu za nižší cenu není škodou, nýbrž jen vyjádřením „subjektivní představy žalobkyně o osobně přijatelné ceně“. Podle odvolacího soudu je pro nedostatek příčinné souvislosti žaloba nedůvodná.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny. Za prvé se jedná o otázku, zda v uvedeném případě byla škoda v podobě ušlého zisku předvídatelná. Ačkoliv je otázka předvídatelnosti škody odvolacím soudem považována za součást zkoumání příčinné souvislosti, nejedná se o otázku skutkovou, ale právní (jedná se o nekauzální kritérium limitace náhrady škody). Dovolatelka nijak nenapadá skutkové závěry odvolacího soudu, ale jejich právní hodnocení, zejména že odvolací soud vyloučil příčinu v podobě zaviněného způsobení dopravní nehody nesprávně pro nepředvídatelnost následku v podobě ušlého zisku, a to za použití teorie dohlédnutelnosti kauzálního nexu. Přitom v českém právním řádu se vychází z teorie adekvátní příčinné souvislosti. Ta spočívá v tom, zda způsobená škoda je podle obecně vžitých představ adekvátním, očekávatelným následkem protiprávního úkonu nebo události, tedy zda škoda byla předvídatelná pro každou řádně – rozumně se chovající a postupující osobu, která by se nacházela v době způsobení škody na místě škůdce v jeho postavení. Každá rozumně se chovající a postupující osoba ví, že po pozemních komunikacích se pohybují běžně vozidla určená k dalšímu prodeji, tedy provozovaná podnikateli při jejich podnikatelské činnosti. Rovněž musí tato osoba předvídat, že vozidlo, které je poškozeno díky dopravní nehodě, se prodá za nižší cenu a prodejce tak dosáhne nižšího zisku. Aby taková škoda mohla být pro škůdce předvídatelná, není třeba, aby měl vědomost o existenci konkrétního smluvního vztahu mezi poškozeným a jeho smluvním partnerem. Druhou otázkou, která dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena, je nesprávný závěr odvolacího soudu o porušení prevenční povinnosti ze strany žalobkyně tím, že se zúčastnila provozu na pozemních komunikacích s vozem, který hodlala prodat. Zde je třeba rozlišovat, zda je vozidlo uvedeno do provozu koncovým uživatelem jako prostředek dopravy, a situací, kdy je do provozu uvedeno obchodníkem s motorovými vozy z důvodu přemístění samotného vozidla jako zboží v rámci své obchodní činnosti. Žalobkyni pak nemůže jít k tíži, že vzhledem k povaze daného zboží zvolila nejekonomičtější způsob přepravy po vlastní ose. Proto navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu změnil ve výroku ve věci samé tak, že rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje, případně aby dovoláním napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť řešení otázek prevenční povinnosti a ušlého zisku je v rozporu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu. Dovolání je důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Vzhledem k ustanovením § 3028 odst. 3 a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“), se věc posuzuje podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť jde o právní poměry vzniklé před 1. 1. 2014.

Podle § 442 odst. 1 obč. zák. se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).

Podle této úpravy se vedle skutečné škody hradí i to, co poškozenému ušlo – ušlý zisk, který spočívá v nenastalém zvětšení (rozmnožení) majetku poškozeného, jehož bylo možno - kdyby nebylo škodné události - důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí (srov. např. stanovisko bývalého Nejvyššího soudu ČSSR Cpj 87/70, publikované pod č. 55/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „Sbírka“). Ušlý zisk nemůže představovat jen zmaření zamýšleného výdělečného záměru či příslibu možného výdělku, není-li takový majetkový přínos podložen již existujícími či reálně dosažitelnými okolnostmi, z nichž lze usuzovat, že nebýt škodné události, k zamýšlenému zisku by skutečně došlo (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 25 Cdo 818/2005, publikované pod C 4027 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. BECK, dále jen „Soubor“). Takovou okolností, ze které lze usuzovat na dosažení předpokládaného zisku, může být zejména již uzavřená smlouva. Neobstojí tedy závěr odvolacího soudu, že smlouva o smlouvě budoucí není podkladem pro závěr o možnosti dosáhnout při pravidelném běhu událostí určitého zisku, nýbrž že je snad jen jakousi představou prodávajícího o částce, kterou by považoval pro sebe za přijatelnou. Bylo-li zjištěno (správnost skutkových závěrů nemůže být předmětem dovolacího přezkumu, ostatně není ani dovoláním zpochybňována), že žalobkyně, která je obchodní společností, zabývající se též prodejem osobních motorových vozidel, uzavřela smlouvu o budoucí kupní smlouvě předmětného vozidla, pak sjednaná kupní cena představuje zisk, jehož se jí mělo dostat, nedošlo-li by ke škodní události.

Ušlý zisk pak může spočívat v rozdílu mezi výhodnější cenou, která byla sjednána v kupní smlouvě, avšak nerealizovala se, a reálnou hodnotou věci, například skutečně dosaženou po škodné události (obdobně též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1415/2006, Soubor C 5785), pokud není poškozeným získaná kupní cena pod úrovní ceny obvyklé. Nelze zároveň přehlédnout, že k náhradě škody na snížené hodnotě vozidla po provedené opravě slouží institut náhrady tzv. obchodního znehodnocení (srov. nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. II. ÚS 795/16, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2782/2017); v posuzované věci z obsahu spisu vyplývá, že žalobkyně zřejmě z tohoto titulu obdržela od pojistitele odpovědnosti žalovaného částku 47.393 Kč a 11.174 Kč, aniž by z rozhodnutí soudů bylo zřejmé, zda a nakolik tato částka vedla k obnovení majetkových hodnot poškozené na vozidle. V každém případě platí, že rozdíl mezi původně sjednanou cenou, která se v důsledku škodní události nerealizovala, a nižší obvyklou cenou, za kterou byl vůz po nehodě prodán jinému subjektu, představuje odškodnitelnou újmu ve formě ušlého zisku.

Nelze konečně přisvědčit ani závěru odvolacího soudu, že škůdce není schopen takový typ újmy předvídat a nemůže za něj nést odpovědnost. I když samozřejmě odpovědná osoba nemůže dohlédnout (slovy odvolacího soudu) veškerých škodních detailů a nuancí, které vyvolá její jednání, je zcela obvyklé a v souladu s ustálenou judikaturou, že při poškození vozidla se hradí případné náklady na vozidlo náhradní či ušlý zisk za dobu opravy, po níž nemůže poškozený vozidlo užívat k výdělečné činnosti (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 1990, sp. zn. 1 Cz 86/90, č. 7/1992 Sbírky, ze dne 26. 1. 1999, sp. zn. 25 Cdo 965/99, a ze dne 26. 1. 2000, sp. zn. 25 Cdo 1685/98). Není tedy důvodu, aby poškozenému nenáležel případný doložený ušlý zisk odvozený od snížení kupní ceny, bylo-li vyvoláno škodní událostí. Právní názor odvolacího soudu, že uplatněný nárok není odškodnitelnou újmou, tudíž není v souladu s dosavadní rozhodovací činností Nejvyššího soudu a nelze ho považovat za správný.

Podle § 441 obč. zák. byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.

Podle § 415 obč. zák. je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

Spoluzavinění poškozeného ve smyslu citovaného ustanovení (terminologicky spíše přesněji spoluzpůsobení si škody poškozeným – srov. též výstižnější dikci ustanovení § 2918 o. z., účinného od 1. 1. 2014) znamená, že jednání (opomenutí) poškozeného bylo buď hlavní a bezprostřední příčinou vzniku jeho škody nebo bylo jednou z příčin jejího vzniku. Škoda totiž nemusí být pouze výsledkem jednání škůdce, nýbrž i samotného poškozeného. V rozsahu, v jakém se sám poškozený podílel na způsobení škody, není dána odpovědnost toho, kdo za škodu odpovídá. Chybí pak jeden ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, a to příčinná souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním škůdce. Při úvaze o podílu na vzniku škody jde o určení vzájemného vztahu mezi jednáním poškozeného a škůdce a o zvážení všech skutečností, jež přispěly ke způsobení škody. Zvažují se přitom veškeré příčiny, a i když zákon hovoří o spoluzavinění, není forma zavinění (úmysl, nedbalost) podstatná, přičemž nemusí jít ani o porušení právní povinnosti na straně poškozeného; ve smyslu zásady casum sentit dominus – náhoda postihuje vlastníka, poškozený dokonce nese následky všech okolností, které nastaly na jeho straně (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1462/2003, Soubor C 2593, či rozsudek téhož soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 25 Cdo 3434/2009, Soubor C 10425). Konečná úvaha o tom, nakolik se na způsobení škody podílel sám poškozený, a tedy v jakém rozsahu nese škodu sám, odvisí vždy od okolností konkrétního případu po porovnání všech příčin vzniku škody jak na straně škůdce, tak na straně poškozeného (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1054/2007, Soubor C 7228). Tento právní institut se uplatní jak v případech, kdy škůdce odpovídá za škodu z důvodu porušení právní povinnosti (obecná odpovědnost podle § 420 odst. 1 obč. zák.), tak u případů odpovědnostních typů objektivních (tzv. odpovědnost bez protiprávnosti a zavinění, jakou je například i § 427 obč. zák.).

Jestliže se poškozený sám v souvislosti s újmou, která mu vznikla, dopustí porušení právní povinnosti, uplatní se ustanovení § 441 obč. zák. rovněž; porušení právní povinnosti může spočívat i v porušení povinnosti tzv. generální prevence. Závěr odvolacího soudu, že žalovaná tuto povinnost porušila tím, že provozovala vozidlo, které zamýšlela prodat, však představuje příliš široký výklad ustanovení § 415 obč. zák.

Občanskoprávní prevence, která vychází ze zásady římského práva neminem laedere - nikomu neškodit, představuje souhrn způsobů a forem, jak předcházet ohrožování a porušování subjektivních občanských práv, tj. práv, která jsou upravována a chráněna normami občanského práva hmotného v objektivním smyslu. Vlastní obsah úpravy této prevence spočívá ve stanovení určitého systému prevenčních právních povinností, jakož i nepříznivých právních následků (sankcí) spjatých s jejich ohrožením či porušením. Jedním z nich je i povinnost tzv. generální prevence, ukládající v § 415 obč. zák. každému povinnost zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který – objektivně posuzováno – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku; uvedené ustanovení mu však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 618/2001, Soubor C 1725).

V posuzovaném případě odvolací soud vztáhl uvedenou povinnost na obchodníka s automobily, který uzavřel k jednomu z nabízených vozidel smlouvu o smlouvě budoucí s tím, že do doby prodeje vůz používal v rámci své činnosti jako tzv. předváděcí vozidlo. Takové počínání je podle dovolacího soudu zcela obvyklé a odpovídá běžnému způsobu nakládání s vlastnictvím i s rozumnými požadavky na dostatečnou obezřetnost a předvídavost každé osoby ve společenském životě, přičemž ani vlastník hodlající prodat věc, nemůže být omezen v obvyklém jejím užívání v době před převodem, nejsou-li tu nějaké zvláštní okolnosti, které by takový postup odůvodňovaly. Opačný požadavek by mohl vést k nepřiměřenému zásahu do vlastnického práva, mohl by se dostat do kolize s čl. 11 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, jakožto nepřiměřené omezení vlastnického práva, konkrétně jeho složky ius utendi - právo věc užívat. Nelze proto dovozovat porušení prevenční povinnosti jen z toho, že žalobkyně vozidlo, k němuž již uzavřela smlouvu o smlouvě budoucí, nadále

využívala odpovídajícím způsobem ke své podnikatelské činnosti.

Ze všech těchto důvodů shledal Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu nesprávným, proto jej zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta první o.s.ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; při stanovení výše náhrady ušlého zisku je třeba provést srovnání s obvyklou cenou vozidla před dopravní nehodou, neboť pouze v případě, že sjednaná kupní cena byla vyšší, znamená její nedosažení ztrátu předpokládaného zisku.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování